

HRVATSKI PLANINAR

Viestnik „Hrvatskoga planinarskoga društva“ u Zagrebu.

Planinske životinje.

Piše dr. Lazar C a r.

Prije, no što stanemo razmatrati naše planinske životinje, potrebno je, da se osvrnemo na neke pojave geografskog razširenja njihova u obće, jer misaona čovjeka ne zadovoljava samo znati, koje vrsti životinjske gdje živu, nego i zašto su baš tu, a ne drugdje; on se pita kao svuda za uzroke, koji uvjetuju stanovite pojave.

Ako i nisu životinje ovisne o tlu i podneblju, kao biline, ako i pojasi podneblja naše zemlje ne udaraju na celo životinjstvo svoj biljeg, kao što kod bilina, to ipak nisu sve životinje svuda jednako razdieljene po zemlji. Svaka vrst ima svoj poseban predjel u kojem živi. Taj predjel je za jednu vrst veći, za drugu manji, ali u svakome živi više raznih vrsti životinja, jer svako i najmanje mjesto u prirodi pruža vrlo razne uvjete životu.

Skup svih životinja sačinjava njezinu faunu, a ta je fauna u svakoj zemlji malo drugačija.

Razmotriti nam je sada uvjete, koji omogućuju život i bitno utječu na oblik, narav i način života, te su ujedno razlogom, da u stalnim predjelima naše zemlje mogu samo stanovite vrsti životinja živjeti.

Prije svega je svim životinjama potrebna hrana. One se hrane bilinama ili životinjama. Biline se nalaze svuda, pak ako i jesu po svojoj vanjštini u raznim podnebljima naše zemlje različite, to se ipak razna hrana ne dojima svih životinja tako, da bi se i kod njih dalo govoriti o kakovom habitusu u raznim geografskim pojasi. Hrana je glavni uvjet za životinje, te je prema hrani uredjeno i čitavo ustrojstvo njihovo.

Na obstanak životinja i na razdjeljenje njihovo utječe u velike po zemlji klima, t. j. količina svjetla, topline i vlage. U zemljama, gdje imade dovoljno vlage i gdje se uslied toga prostire bujna vegetacija, tamo je i veći broj vrsti i pojedinaca životinjskih: tamo je i fauna bogatija.

Različna je pustara, koja ne ma vode, pak su zato životinje riedke, malobrojne. One se iztiču nekim osobitostima, koje se sve dadu svesti na ne-

stašicu vlage. Te životinje, niti su osobito živahne, niti se odlikuju živahnim bojama. Po danu se kriju u svojim skrovištima, i počimlje im život tek u noći.

Veće životinje, koje tu žive, mora da biju težak boj za svoj obstanak i s toga treba, da su od čvrste gradje. One moraju biti ili brzonoge, da mogu u velikim daljinama svoju hranu potražiti, kao gazele i antilope, ili su to snažni zrakoplovci sa izvrstnim vidom kao n. pr. jastrebovi, ili životinje neizbirljive u hrani, kao hiene, ili velike, snažne i brze kao lav, ili su napokon žilave, kao deva.

Ne manje različite slike pružaju nam predjeli sa raznom količinom svjetla i topline. Na ledenim poljanama visokog sjevera i na snježnim vrhuncima gora provode samo malobrojne životinje svoj kukavan život. Na sjeveru povukle su se životinje više k obalama, jer ih tu može prehraniti bogato more.

Od ptica manjkaju sve šumske pjevice, koje zamjenjuju ronilci, burnice, pinguini i njima slične vodene ptice. Od sisavaca umješe si naći potrebite uvjete za život samo orijaški kitovi, perajari i bijeli medvjed u moru, a leming, biela lisica i sob na kopnu. Gmazovi i vodozemci manjkaju posve. U moru dakako vrvi još čitavi sviet nižih životinja.

Nu nije samo celokupna množina topline i vlage, koja tu odlučuje, nego i n a č i n, kako su životinje razdijeljene prema godišnjim dobama. U vrućim se trop-skim krajevima, gdje se oprieke godišnjih doba jedva opažaju, životinje ne sele, tu neima one izmienne medju žurbom životnih procesa u ljetu i mirom u zimi, kada skoro čitavi sviet insekta izumre, jer sprovadja tada svoj život u jajima ili kukuljicama.

Utjecaj raznih visina na životinje jednak je od prilike onomu od klime. Uzpinjemo li se sa podnožja koje visoke gore, što leži u vrućem pojasu, prema njezinom vrhu, naići ćemo na slični raspored klimatičkih pojava, kao da bi na mjesto toga pošli od polutnika ravno k polu, samo da su na gori ti pojasi bliži. Kao u polarnom pojasu, tako i na vječnom sniegu visokih planina nema gmazova ni vodozemaca, a manjkaju biljoždere životinje. Tu i tamo iztiče se biela boja dlake i perja.

Od najvećeg upliva na životinje svakako je sastav bilinskoga s v i e t a, jer kako smo već spomenuli, biline posredno ili neposredno sačinjavaju njihovu hranu. Čim je bogatija i bujnija flora, tim je na vrstima i pojedincima bogatija i fauna. Naročito su kukci ovisni od bilinstva, jer su mnogi od njih vezani upravo na stalne biline. I tako ovisi značaj faune osobito od stepe, livade, šume, močvare i drugih svojim bilinskim svietom značajnih krajeva. Naročito vrše biline svoj upliv na životinje prema tomu, da li su zeljaste, ili više suhe trave, ili drveće i grmlje. Ne samo da na drveću žive druge vrsti, nego i broj njihov je tu mnogo veći.

I sama narav tla nije bez svakog upliva na životinje; mnogo bo vole pje-skovito, druge ilovasto, treće opet vapneno tlo. Neke se nalaze samo na gra-nitnom, a druge opet samo na slanom zemljištu.

Napokon i o b l i k z e m a l j s k e p o v r š i n e, pa i sam č o v j e k utječu na sastav životinjstva i preobražuju faunu dotičnoga predjela. Dapače upliv

čovjeka obično se premalo uvažuje, a ipak je čovjek već mnogu životinju iz kojega predjela iztrebio i opet druge preselio u krajeve, gdje ih prije nije bilo. Najviše pako utječe čovjek kulturom tla izravno na sastav faune, jer su mnoge životinje uzko vezane na stalne kulture.

Da nam bude geografsko razširenje životinja što jasnije, izdijelimo, da svi navedeni uvjeti sami za sebe ipak nisu kadri, da nam protumače, zašto stanovita vrst životinja živi baš samo na stanovitim točkama naše zemlje. Ima predjela, koji su si slični obzirom na klimu, nadmorsku visinu i inače se slažu u svim svojim uvjetima na životinjstvo, pa ipak ne vidjamo u njima iste vrsti životinja. Pače su kadkada takovi predjeli i geografski posve blizu. Razne bo vrsti životinja razvile su se u razno doba i na raznim mjestima, iz kojih su se poslije kao iz središta svoga postanka prema više manje povoljnim uvjetima razširile, što su dalje mogle, ili progonjene možda od neprijatelja, morale. Pak ako još uzmemo u obzir, da lice naše zemlje, pogledom na raspored mora i kopna, visina i nizina, nije bilo u prijašnja geološka vremena uvijek isto, kao što je danas; da nisu bili za kopnene i morske životinje uvijek jednako prikladni putevi za selenje, tad nam je jasno, da je raspored životinja, kako ga danas motrimo, posljedica vrlo različitih utjecaja, kojim učinke ispituje posebna nauka, koja se zove chorologija ili životinjska geografija u najširem smislu.

Da odviše ne prekoračimo okvir ovih crtica, ne ćemo se upuštati dalje u one inače veoma zanimive odnošaje, nu nešto moramo ipak još razložiti, jer se to tiče na pose planinskih životinja o kojima se ovdje upravo radi.

Spomenuli smo, da se je površina naše zemlje kroz prijašnje viekove više puta mienjala. Možemo još dodati, da su se uz to razne nove životinjske forme u razno doba pojavljale, a stare opet izumirale. U tieku tih dogodjaja sbila se je osobito jedna velika promjena, koja pada baš u početak današnje naše geološke dobe ili sadašnjosti i koja je bitno utjecala na sadanji raspored životinjstva, a to je ledena ili glacijalno doba.

Pomno izpitane zemlje dokazuju, da se je temperatura više puta promienila, naročito, da je u stalno geološko doba, koje razmjerno nije tako daleko, jer je predhodilo današnjem našem stanju na zemlji, popriečna temperatura spala vrlo nisko, tako da su gore, koje nisu odviše visoke, trajno bile pokrivene sniegom, a ledenjaci današnjih naših visokih gora sizahu mnogo niže u ravnice, nego danas.

Promotrimo sada, koje promjene može takav pojav prouzročiti u flori i fauni. Najprije će se to očitovati u tome, da zime postaju dulje i oštrije, a ljeta kraća i hladnija. Nizka temperatura u gornjim granicama djelovat će manje na biline i životinje, osobito na potonje, jer si ove napokon uslied svojeg slobodnog gibanja mogu donekle pomoći. Snizi li se temperatura, bit će za organizme svakako osjetljivija, jer za svako živo biće postoji neka granica temperature izpod koje se ono mora smrznuti. Čim u zimi nastupi mrzlije vrijeme, tim će više biti bilinske vrsti proriedjene. Najosjetljivije će poginuti, a s njima dakako propadaju i životinje, kojim iste biline služe za hranu. Izčezavati će dakle

najprije biljoždere životinje, dočim će se grabilice dulje održati. Drveće će od bilina prije pogibati, nego jednoljetne biline. Sa drvećem opet propada ciela hrpa zareznika. Životinje, koje se hrane biljem, moraju da se po malo priuče drugomu načinu života. One zimu ili prospavaju ili se izsele. Ne mogu li ni jedno, ni drugo, one su nastradale.

Promjene kod grabežljivaca biti će sljedeće. Nadzemni grabežljivci najviše će trpiti. Bolje će odoljevati zimi oni, koji žive pod zemljom ili u zaklonjenim mjestima, ili oni, koji si traže svoju hranu pod zemljom. Žele li nadzemni, da se održe, treba da se priuče na podzeman život ili na povremeno izselivanje, ili da se priuče na zimski san, ili napokon da se pomalo priuče povremeno promjeni hrane. Potonje sbilo se je svakako kod mnogih naših ptica, koje se ljeti hrane sa zareznicima, dočim u zimi promijene svoju hranu, hraneći se zrnjem, bobama ili pupoljcima.

Nu ne samo nestašica hrane u zimi, nego i sama zima proizvesti će znatne promjene na tielu životinja. One se moraju za zimu urediti, zimi prilagoditi, jer će sve poginuti, koje se ili nisu priučile na zimski san ili na povremeno selenje ili napokon, ako si ne umiju pribaviti naravsku zaštitu proti zimi, a to je gušće krzno i perje. Životinje, koje su gole kože, ako ne prospavaju zimu, moraju poginuti. Pa to nam sve potvrđuje i iskustvo. U polarnim krajevima izčezavaju najprije golokožne, više životinje.

Na povremeno selenje priučile su se, a i mogle se priučiti, u prvom redu ptice. One kreću početkom zime u toplije krajeve, te se na proljeće opet vraćaju u svoju postojbinu. Da im je tu sbilja prava domovina, dokazuje, što se ovdje gnijezde i mlade legu, a nikada u toplim krajevima. Ptice se selice većinom hrane zareznicima, kojih se broj u zimi u nas proriedjuje najviše. Preko zime ostaju samo one ptice, koje se hrane zrnjem, bobama, ribama ili strvinom.

Provaljuje li polarna zima, izselivat će se sjeverne životinje, u slučaju dakako, da je prema životinjama naseljena zemlja. S početka su to samo prigodni gosti; postepeno nastaju iz ovih stalni doseljenici, a vriedi to naročito za sisavce, koji imadu malo volje za putovanje.

Konačna posljedica ovakovog ohladjivanja biti će, da nježniji oblici izumiru; od preostalih manji će dio ostati uz neznatnije promjene u svom načinu života, dočim će veći dio promieniti i sastav tiela i hranu i cieli način života. Napokon su se prasjediocima evo pridružili stanovnici drugih, polarnih krajeva.

To je evo sled promjena, koje moraju nastati, i koje su u istinu nastale, kad se je temperatura jako snizila, kad je nastupilo doba oledbe. Geolozi nas uče, da je iza one dobe nastalo opet vrieme, kad se je temperatura postepeno dizala.

Koje su promjene u fauni pratile ovaj pojav? Nadošli stanovnici dalekoga sjevera ne vraćaju se jednostavno opet u polarne krajeve, odakle su došli, nego se oni povlače, da izbjegnu sve većoj, njim neprijatnoj ljetnoj žegi, u hladnije gorske krajeve, koji ih takodjer zaštićuju pred vrućinom, a opet su im bliži od

njihove udaljene stožerne postojbine. Na taj način se razvija evo poseban planinski svijet, koji pokazuje mnogo sličnosti sa polarnim krajevima.

Kako dakle vidimo, zavukoše se u gore životinje, koje su za oledbe u ravnici živile, jer im je iza nastale toplije klime, hladnije podneblje bolje prijalalo. U glacijalno doba naime živjele su u Evropi u obće samo one životinje, koje su se znale prilagoditi zimi.

U ravnice sad navališe novi doseljenici, poglavito iz Azije. Kad je i ovim postalo pretoplo, naseliše i oni visine srednjega gorja. To su pravi gorski ili montani oblici. Njihovo dosadanje mjesto zauzeli su poslije opet novi doseljenici, stranom takodjer iz Azije, a stranom iz južno-europejskih krajeva.

Prema tomu, kad promatramo faunu u osnovnom smieru, razlikujemo poglavito tri područja: životinje, koje žive u području alpskog pojasa, zatim na srednjim gorama i brežuljcima i napokon u ravnicama, Pod alpskim gorjem ili pravim planinama razumieva se predjel, koji se stere iznad gornje granice šume, dakle tamo, gdje već i iglasto drveće prestaje, a počima alpsko grmlje i druge alpske biline.

Nama je promotriti alpski svijet, u koliko je kod nas razvit, a poglavito životinje, koje žive na srednjim gorama i po brežuljcima.

Naše gore u Hrvatskoj sve su prenizke, da bi po svojem geografskom položaju sizale do granice viečnoga sniega, s toga o pravom alpskom svijetu ne bi mogli u Hrvatskoj za pravo ni govoriti. Ima ipak okolnosti, koje su uzrokom, da klima i bilinski pojasi, kod nas počimlju već mnogo niže. Na južnim obroncima Alpa završuje crnogorična šuma, dakle počimlje predjel, odgovarajući subalpskomu pojasu, tek kod 1800 metara. Pošto naše gore nisu obično ni tako visoke, a kamo li više, to bi, da vladaju kod nas iste prilike, alpski pojas posve manjkao.

Nu tomu ipak nije tako. Dolnji alpski pojas grmlja počimlje kod nas već kod 1100 metara, a iznad 1400 metara prestaje na Risnjaku i Bjelolasici i šikarje, pak se iznad te visine širi pravo alpsko bilje. Koji je tomu uzrok? Da se na jugo-zapadnoj ili južnoj visočini hrvatskoj uzdiže samo jedna gorska kosa, pa bila ta i viša, ne bi se bila tako oštra klima razvila, kakva je tu danas. Nu jer ih ima baš mnogo jedna do druge, jer su najviše hrćtine smještene baš prema morskoj strani, pak se visina prema sjevero-iztoku spušta, na mjesto obratno, to blago oceansko podneblje manje utječe na tu gorsku masu, te je ista više izvrgnuta kopненоj, oporoj klimi. To je razlogom, da snieg ondje kasnije kopni i da pojasi, odgovarajući sjevernijim geografskim pojasima, već u razmjerno manjim visinama počimlju. A toj opet okolnosti imamo da zahvalimo, da naše planine kriju u sebi i po gdjejojega zastupnika pravoga alpskoga svijeta, uslied česa ima naša domovina bogatiju faunu, te je u obće u prirodnom pogledu mnogoličnija, nego što bi bila uz druge geografske prilike.

Da promotrimo sada neke naše alpske životinje, koje žive na visinama na kojima šumu zamienjuje grmlje, a ovo pravo alpsko bilje.

(Nastavit će se.)

Setnja Dilj-gorom.

Piše: Julije Kempf. (Požegea).

Kolo gora, što toli slikovito opasuje milovidno i bogato Požeško polje, ne može doduše da se iztakne nebomašnim vrhuncima, al su te gore pune svih onih čara, koji jednako zadivljuju i hladnoga materijalistu i idealnoga motritelja prirode. Zašumljene glavice, kose, proplanci, uvale, dumače i gudure tih gora kadre su ponukati i ozbiljnijega planinara, da se radostno navrati ovamo, a da se onda razdragana srca povrati iz »ravne« Slavonije.

Zanimljivo je, kako su se ta dječica veličanstvenih Alpa sklonila medju svoje dvie majke Savu i Dravu i tuj osovila svoje ponosne glavice. Zanimljivo je i to, kako visina gora okolo Požeške doline postupno pada od zapada prama iztoku i kako su sjeverne glavice više od južnih. Najviša je glavica Brezovo polje (984 m.) na Psunju, onda Papuk (954 m.) i Kapavac (792 m.) na Krndiji, te Maksimov hrast (616 m.) na Požežkoj gori. Jugoiztočni dio jajolike Požeške kotline zatvara gora Dilj (459 m.)

Dilj-gora pružila se je od lieve obale Orljave i njezinoga pritoka Londže prama iztoku, gdje se na jednom kraju hvata ogranaka Krndije i Krstova vrha, a na drugom prelazi u Djakovačka brda i Posavsku ravnicu. S Požežkom gorom dieli ju plodna kotlina Orljave, koja prima sa iztoka izpod Pleternice Londžu i zakreće prama jugu u Savu (»Orljavski klanac«.) Najveća duljina Dilj-gore, ako joj pribrojimo i Trnavska brda, ima od Orljave kod Ciglenika, pa iztočno do sela Dragutina okolo 50 klm., a širina od Londže kod Latinovaca i Bilača, pa k jugu do Varoša i Podvinja, okolo 18 klm. Gdje se te crte sieku, tu su i najviše glavice Dilj-gore, a to su Predolje (459 m.), Mlakino brdo (436 m.) i dalje Lipovica (422 m.) S pojedinih kosa pucaju krasni vidici na Požeško polje i Posavsku ravnicu, a sa iztočnih vrhunaca na pitomu Djakovštinu.

Najljepši su vidici prama sjeverozapadu u kotlinu požešku. Orljava je glavna žila te kotline, koja ima okolo 977□ klm. površine. U Orljavu se slievaju mnogi potoci, noseći joj pozdrave sa ovih okolnih gora. Najveći joj je ipak prtok Londža. Ona izvire na iztoku iznad sela Londžice pod Krndijom. Iza Čaglina primiče se šumovitim obroncima Dilj-gore, te ju oblieva sa sjeverne strane i ne ostavlja više sve do svoga ušća nedaleko sela Frkljevaca. Dolinom Londže vijuga se uz Dilj-goru i željeznička pruga, koja dolazi iz Osieka i Našica preko Krndije u Požeško polje do Pleternice, a onda Orljavskom dolinom prama Batrini. I južne obronke Dilj-gore prati željeznička pruga od Batrine prama Brodu. Uz to se je uz podnožje gore pružila izvrstna kolna cesta, spajajući mnoga liepa mjesta, što su se naslonila izpod zelenih rebara Dilj-gore. S toga se baš iz tih mjesta i iz njihove okolice otvara vrlo liepa panorama na položite južne obronke Dilj-gore. Vrhunci obronaka zašumljeni su bukovom šumom, a gdje gdje i cerovinom, dočim su sva prigorja obradjena, ter osobito prijaju zbog svoga izvrstnoga položaja vinogradarstvu. A tko da nije čuo za izvrstna vina brodske okolice?!

Najviše su gorske kose u sjevernom dielu Dilj-gore. Zato je sjeverna strana za planinara mnogo zanimljivija. K tomu su se tuj izpreplele mnoge gorske kose, koje obiluju izdašnim bukovim šumama, uvalama, izvorima i potocima.

Da se te prirodne ljepote Dilj-gore mogu lahko upoznati, pripomažu osobito dobro sagradjene ceste. Zapadnim dielom gore vodila je od davnine stara cesta od Pleternice, Frkljevaca, Kadanovaca kroz šumski predjel preko Odvoraca u Sibinj i dalje u Brod. Sada je tu cestu zamienila sasvim nova i krasno gradjena cesta preko sela Grižića. Na vrh sedla, oko kojega se ovija cesta, je kapela sv. Mihalja (202 m.) Izmedju šume Cerja i Obriža spaja se ta cesta s glavnim drumom, koji vodi u Brod. —

Nu mnogo romantičniji je put, koji vodi sredinom Dilj-gore, otvarajući putnikovu oku na svakom koraku novih, sve to ljepših prizora. To je cesta, što prosieca dolove i obilazi najzanimljivije kose u Dilj-gori od Pleternice preko Ruševa, pak sve do Djakova. Prošav preko potoka Londže, ostaje ti na lievo Požeško polje, a žitna polja i razbacani šumoviti humci mame te sve više u krilo gore. Najednom ti se ukaže toranj župne crkve u Buku, a do mala eto sela Resnika, Svilne i Buka, poredanih sve jedno do drugoga uz cestu. Ta su sela naselili gotovo sami Česi godine 1837. i 1875.

Buk ima veoma umiljatu bregovitu okolicu, prikladnu jednako za livade, pašnjake, oranice kao i za vinograde. Na mjestu, gdje je danas crkva sv. Florijana našlo se je u okolo ostanaka od neke gradine za koju puk kaže, da su ju gradili Turci. Danas tomu nema ni traga. Ipak se živo spominje u selu, kako se kod kopanja crkvenoga temelja g. 1853. našlo mnogo ljudskih kostih i lubanja od zamjerne veličine. Narodnja predaja glasi, da je selo nekoć bilo dalje od ceste medju gorskim kosama, pa da su se stanovnici oko godine 1718. na ponuku pleterničkoga vlastelina Teodora Šimšena preseliti k cesti. Pošto su bili medju bukovim šumama, prozvali su i svoje novo boravište Buk.

Goroviti okoliš bučki osobito vole lovci, a i botaničari ne bi odavle otišli praznih ruku. Na kosi Oriovcu blizu Buka ima sva sila žestoke otrovnice velebilja, koje u Požežkoj dolini zovu »duhaniš«. (Atropa bella donna). Tlo veoma prija orasima, pa se uz cestu i uz vinograde vidja dosta orahovih stabala. Iz bučkih bregova teče prama zapadu potok Skočinovac, koji se blizu Pleternice slieva u Londžu.

Jugoistočno od Buka, je i najviši vrh Dilj-gore Predolje (456 m.), zašumljen gustom bukvikom. Na zapadu Predolju je Pametni hrast (413), a medju njegove kose sakrilo se seoce Vršindol. To je mjesto dosta staro, jer se spominje iz turskih vremena kada je njime vladao Hasan Šenbašić. Zagrebački vikar Petar Nikolić zabilježio je iza svoje kanoničke vizite g. 1660., da su u vršindolskoj župi bile dvie crkve, jedna drvena sv. Martina i jedna od kamena, sv. Marije. Danas ima još u Vršindolu starodavna kapela sv. Antuna Paduanskoga, koja nas sjeća, kako su se i u tom kraju zaslužni Franjevci brinuli za vjerske potrebe svoga naroda.

U okolišu Buka, a u sjevernim gorskim prodolicama, još su mjesta Tulnik,

Mali i Veliki Bilač, Mihaljevci i na glavnoj cesti prama Djedinoj rieci Kalinić. Po narodnom pripovijedanju nastalo je ime sela Tulnik po tom, što je Franjevac, putujući od Ruševa gorskom stazom tulio u rog na nekom humku iznad današnjega Tulnika i time sazivao narod k službi Božjoj u Vrčindol. Poslije nazvaše selo Tulnik, a gorsku stazu Fratrova staza, koje ime postoji i danas. Nedaleko Tulnika blizu potoka Londže uzdižu se neki osobiti humci zemlje na način mogile više metara visoko. Ti zemljani bedemi zauzimlju i znatan prostor a nezna se, što bi imali značiti, prem se je pokušalo, da se i motikom prodre u njihove tajne.

Prošav malo seoce Kalinić, valja se dalje po malo uzpinjati krasnom cestom do Podrumišta (301 m.) To je prva poviša točka na tom putu, odkuda ti se otvara zanimljiv vidik na istočni dio Požeške kotline sve do Poreča, Kule, Begteža, Gradišta i Kutjeva. To je panorama doduše en miniature, al ti pruža ipak tako umiljatu sliku gorske okolice, da ćeš ju od svega srdca zabilježiti u duši i na posebnom listku svoga putnoga dnevnika. Kad se uzpneš desno od puta na vrh šume, osjeti se udaranjem nogu neki tutanj, kao da je čovjek nad podrumom kakovim. Odtuda ime Podrumištu.

Istom, što si se spustio sa Podrumišta, eto te iz guste šume u liepoj zelenoj kotlini, što se otvorila pred Djedinom riekom. To je osim Ruševa najprostranija uvala gorska u Dilju, a puna žita, pašnjaka i gojne stoke. Polja se zavukla upravo do šumskih kosa, gdje su ih zamienili vinogradi. Kroz selo Djedinu rieku teče iz Dilj-gore potok Rasinac sa Usievcem, ter se izpod šumovitoga Starca (276 m.) slijeva u Londžu. Nedaleko izlaza uzke doline Rasinačke namjestila su se u romantičnom šumskom kraju dva sela, s lieva Bilač, a s desna Ivanovci. — Od Djedine rieke uzdiže se po malo cesta izprva uz zelena polja a poslije kroz gusti bukvik, da svlada šumsku kosu Osovje (266 m.) blizu Ruševa. Od Osovja gradi se sada preko Dilj-gore sasvim nova cesta, koja će najkraćim putem spajati istočni dio Požeške doline i mjesta u sjevernom dielu Dilj-gore sa Posavinom. Taj će drum biti dug 19 klm., a presiecati će vrh gore izmedju Predolja i Mlakinoga brda prama Zdencima i Slatiniku na južnom kraju Dilj-gore, te će se od Podcrkavja milovidnom dolinom potoka Glogovnice spojiti s glavnom cestom.

S Osovja dodje se za kratko u Ruševu, gdje je sielo občine, škola i crkva. Dugoljastu uvalu ruševačku stisli su sa svih strana bregovi. Prigorja su poorana i zasijana žitom ili se ponose vinovom lozom. Glavice su sve gusto zašumljene. Tako je na jugu šuma Kozjak, na iztoku Gaj ili Ravni lug, na sjeveru Krekovac, a na zapadu Osovje i Djetelovac nad selom Ivanovcima. Prama svjeveru spaja uzka zanimljiva dolina Ruševu sa Čaglinom, gdje je željeznička postaja. Tom dolinom teče iz Dilja potok Ruševac (Rieka), te utiče izmedju šuma Vinišća (247 m.) i Vrekovca (240 m.) kod Migalovaca u Londžu. Ruševačka je okolica za proučanje Dilj-gore najzanimljivija, a obiluje mnogim prirodnim krasotama. Najzahvalnije su šetnje na Bieli zdenac izpod Kraljića brda, u šumu Rašće, gdje je izvor Mala Valovčica, pak Galovo brdo, s kojega se otvara iz šum-

ske tišine preliepi vidik na Ruševo. Još su spomena vredni izvori Sige. Ti su izvori u guduri medju kršnim pećinama jedan sat hoda južno od Ruševa. U tu kamenitu guduru k Sigama vodi strma staza po stienju na mjesto, gdje iz pećine izbija voda hladna kao led. Iz okolnih klisura izbile su visoke bukve, koje su sa svojim spletenim vršikama stvorile nad čarobnim Sigama neki tajinstveni, vječni hlad, koji te prenaša za čas ako i u manjem mjerilu k naličnim prizorima kod slapa u Jankovcu.

(Svršit će se).

K l e k.

Iznad munjá, oblaká i triesa
Orijaški, poput kamen diva,
Sanak vječni spokojno što sniva,
Klek se gordi diže put nebesá.

Veličajan sred mira i biesa,
Časak ruján u sunašcu pliva,
Čas mu glavu našem vidu skriva
Tmasto velo, leglo urnebesá.

Kršna roda ponosita slika,
Alem kamen hrvatskijeh gorá,
Ne ima mu ravna taka lika,

Od Crnoga do Jadranskog mora.
Sokolová timor i slobode,
Na njem vile svoje kolo vode

Alberto Weber.

Ogulin 2. 4. 1898.

Naputak za sabiranje planinarske gradje.

Priopćuje prof. dr. Milan Šenoa.

»Hrvatsko planinarsko društvo« smatrajući, da mu je zadaća upoznati svekolike djelove naše domovine u pogledu planinarskom i pružiti prijateljima krasne prirode, da se na rodjenoj grudi s njome upoznaju, odlučilo je svoj dosadanji djelokrug proširiti, osnivajući širom domovine podružnice i pružajući planinarima pogodnosti ne samo u okolici glavnoga grada Zagreba, nego i u drugim, odaljenijim krajevima. Da se to postigne potrebno je, da se prije svega upoznaju planinarske prilike pojedinih krajeva. U ono malo putnih knjiga, što postoje za Hrvatsku i Slavoniju, nalazi se dosta netočnosti, mnogo toga manjka, a veliki je dio posve zastario. Stoga se društvo obraća na svoje prijatelje, da u interesu patriotizma i putujuće publike jave najznatnije, što bi planinara u pojedinim krajevima moglo zanimati i kako bi mu se putovanje olakotilo. Tako će, bude li odziva, s vremenom »Hrvatski Planinar« sadržavati u sebi najljepši vodj po Hrvatskoj i Slavoniji, što će i od materijalne koristi biti pojedinim mjestima, a i vanjski će svijet da lakše upozna te lijepe, ali još nepoznate zemlje.

Da se spomenuto omogući, stavljamo na prijatelje našega društva i u opće planinarstva sljedeći niz pitanja:

1. Kako je ime pojedinim gorama, vrhovima, sedlima itd., sa kojih se pružaju lijepi vidici? Otkle ime pojedinom mjestu? Što narod u tom pogledu pripovijeda?

2. Treba spomenuti, koja su mjesta osobito vrijedna radi svoga vidika? Kako se daleko vidi sa stanovitoga vrha, i ima li na vidokrugu što osobita? Kako se daleko vidi za čajnoga vremena, a kako daleko za jasnoga vremena? Što pripovijeda narod o vidiku?

(N. p. Veli se, da se sa jedne pećine zagrebačke gore vidi i Drava i Sava, da se sa Tuhobića vide za jasnoga vremena gore iza Ancone, da se sa Učke gore vidi toranj sv. Marka u Veneciji, sa Sljemena da se vide neke glavice Velebita itd.)

3. Treba označiti kaki je put do vrha? Ima li u opće put i kakove je vrsti; može li se tim putem do vrha kolima, na konju ili pješice? Je li prije još kaki put postojao pa je sada zapušten? Ako nema puta, sa koje bi strane bilo najzgodnije da se put učini?

(N. p. Na Sljeme vodi kolni put, na Sv. Geru jahaći put, na vrh Kapavca staza za pješake, a na Ozeblin u Plješivici nema puta).

4. Treba označiti, kaki je vrh i kaki su pristranci. Je li vrh kamenit, obrašten travom, ili grmljem i živicom, ili šumom? Sprječava li niska šuma ili grmlje uzlaz do vrha? Ako je vrh obrašten i vidik spriječen, bi li vrijedno bilo da se iskrči? Tko je posjednik vrha i tko može da dade dozvolu za iskrčenje?

(N. p. Vrh je Sljemena iskrčen, vrh Velikoga Malovana kamenit, vrh Brezovoga polja obrašten šumom i živicom, uzlaz na Risnjak prolazi niskom šumom itd.).

5. Je li put na vrh tegotan, ima li više puteva? Ima li možda na podnožju u kom mjestu vodić? Koji su pouzdani vodići i kolika je ciena jednom vodiću?

(N. p. Vodići do Velikoga Malovana nalaze se u Sv. Roku, za Risnjak u Mrzloj vodići i Crnom lugu, za Golu Plješevicu u Priboju i Korenici).

6. Treba li planinar da uzme sa sobom hraniva ili je možda pod samim vrhom mjesto, gdje se može ručati? Ima li blizu vrha (možda sat, dva daleko) noćište? Ima li blizu vrha makar kaki zaklon za slučaj nepogode? Ima li na vrhu ili blizu vrha na slazovima žive vode? Treba li možda na vrhu da se iskopa cisterna, ili je možda blizu vrha koja sniježnica ili pećina (špilja) ledenica za napitak?

(N. p. Na Velebitske vrhove treba uzeti hraniva. Zakloništa na Velebitu su stanovi pastirski, na Risnjaku turistički stau Smrekovac i kolibe ugljenarâ. Na Sljemeni je živa voda, na Risnjaku cisterna, na Malovanu jezerce, na Vel. Snježniku pećina sniježnica).

7. Kakova je najspretnija obuća za uzlaz na vrh, kakovo je odijelo potrebno? Koje je doba godine najspretnije za uzlaz? Do kada leži snijeg na vrhu? U kojem su mjesecu najčešće kiše? Iskvari li nagla kiša prilaz do vrha?

(N. p. Za kamene vrhove u Velebitu i Primorju ne valjaju potkovane cipele. Sljeme, Kalnik, Ivanščicu najspretnije je pohoditi u rano proljeće ili pod

jesen, Velebit i Plješivicu u ljetu. Uzlaz na Klek poslije kiše gotovo je nemoguće, uzlaz na Jankovac, Brezovo polje ili Papuk veoma težak.*

* Odgovori, koji neka su jasni, stvarni i kratki, pošiljaju se piscu ovoga članka.

(Svršit će se).

Izleti hrvatskih planinara.

Izlet na Pečnik i Klek. Da se prouči i upozna proljetna flora Kleka, uputiše se 4. pr. mj. iz Zagreba u Ogulin gg. Nikola Faller, ravnatelj hrv. opere, Dragutin Hirc i prof. dr. Langhoffer, ovaj, da pravi entomologijska studija. Prispjevši u Ogulin, sprema se uz Dobru sa K. Harambašićem, učiteljem i glavnim urednikom »Ogulinskoga Vjestnika«, do Bukovnika, do kuda je ubrana mnoga liepa biljka, a odavle pod sunovratni Pečnik, gdje nadjoše takodjer mnogu riedku bilinu. Popeli su se uzkim, kamenim grebenom do tamošnje pećine (spilje), a od ovdje pogibelju života neobičnim strmecom na sam Pečnik, odkuda uživahu prekrasan vidik na bieli Ogulin, na brieg Krpelj i cielu prezanimivu okolicu ogulinsku.

Drugim putem spuste se do rieke Dobre i podju Molinarijevim mostom u grad, sastav se uz put sa prof. dr. Heinzom, koji je po podne prispio brzovlakom iz Zagreba. U noći prispješe još dva planinara iz Zagreba, a u 5 sati u jutro sabere se društvo, kojemu se pridružiše gg. šumar A. Čop, učitelj K. Harambašić i stari Klekov znanac i poznanac Josip Magdić, koji je na Klekovu plješivu glavicu priveo mnogoga domaćega i stranoga stručnjaka i trajnih si zasluga stekao za proučavanje njegove planinske flore i preko granica domovine. Planinari se povezoše Rudolfovom cestom do kuće Gjure Milanovića, koji obitava nedaleko Musulin potoka. Od ovdje počelo se uzlaziti preugodnom hladovinom i gustom šumom. Prije 10 ure zahvatiše planinari Klek (1183 m.) te zanosno pozdraviše krajeve mile si domovine hrvatske i veličanstveni Triglav. Na Kleku ostalo se do podne, a tad se društvo vraćalo strmim Perasovim jarkom u Turković selo, kamo je prispjelo za velike vućine oko druge ure po podne, a odavle se pune torbe povratilo kolima u Ogulin.

Ovaj izlet i sam Klek opisat ćemo do skora u »Hrv. planinaru«.

Poslije izleta na Klek sastali se planinari u gostionik »Frankopanu«, kamo je došlo mnogo odlične gospode iz Ogulina, jedni, da čuju, kako se uzlazilo, drugi, da se nagledaju krasna cvieća iz planinske flore Kleka, a treći, da se sporazume glede osnovat se imajuće podružnice. Tom je prilikom g. Hirc nazdravio zanosnim riečima g. Finku, g. prof. dr. Langhoffer suputnicima gg. šumaru Čopu, te učiteljima Harambašiću i Magdiću, a Nikola Faller prisutnomu mjestnomu načelniku g. Vukeliću.

Milo bijaše gledati načelnika, biela starca poput janjca, kad se je dignuo, da se zahvali, iztaknuv u zahvalnici i sve one, koji su si uz njega stekli bilo

kakovih zasluga za Klek, a naročito g. Augusta Kosićeka, bivšega predsjednika kr. sudb. stola u Ogulinu i imovnu općinu ogulinsku. G. Vukelić zadao je tvrdnu rieč, da će svakom mu danom prilikom u Ogulinu promicati svrhu planinarstva, koje rieči prisutni popratiti sa oduševljenim i srdačnim živio.

Izlet na Plješivicu. Članovi planinar. društva, gg. Nikola Faller i prof. dr. Langhoffer uzpeli su se 9. pr. mj. na Plješivicu (781 m.) kod Samobora da pare oči na vidiku, koji je zanio već mnogoga posjetnika. Tom je prilikom g. Faller marljivo botanizirao, dočim mu je drug sabirao kornjaše, hvatao dvo-krilce i leptire.

G. Faller sabrao je od zanimivijih bilina: *Trifolium montanum*, *Homogyne silvatica*, *Phytheuma nigrum*, *Erysimum Carniolicum*, *Veronica latifolia*, *Thesium linophyllum*, *Anacamptis pyramidalis*, *Cephalanthera rubra*, *Gymnadenia conopsea*, *Ophrys apifera*, *Hippocrepis comosa*, *Dianthus Croaticus*, i to je bilje poklonio botaničko-fiziološki zavodu kr. sveučilišta.

Ugledali se u taj liepi primjer i druga gg. planinari, kojima o srce vežemo članak »Planinarstvo i botanika«, što ga je za prvi broj lista napisao prof. dr. Heinz.

Izlet na Orahovačku planinu. Kako priobćuje podpredsjedništvo pobratimskoga planin. društva »Bršljan« u Osieku, poduzelo je ono od 28—30. pr. mj. izlet na Orahovačku planinu (Krnjiju) kod Kutjeva, s koje se (naročito sa Dizdarevu) otvara dalek, raznoličan i bogat vidik sjeverno do Drave, južno do Motajice, bosanske planine. Biti će nam milo, ako nam tko od p. n. gg. planinara taj izlet opiše.

Izlet na Veliki Risnjak. Radi veličajnoga vidika, osobitog ustrojstva, a najznačajnije i najbogatije alpinske flore Velikom Risnjaku pripada prvenstvo medju alpskim bregovima domovine. Proljetna flora bijaše mu do sada nepoznata, dočim glede ljetne flore slovi daleko preko granice Hrvatske, pak je i zavičaj bjelolista (*Alpen-Edelweiss*) i pjenišnika (*Alpenröschen*). Isto tako bijaše nepoznata entomološki mu fauna, a sve ovo uzrokom, da su se do njegovih silnih stiena uputili planinari N. Faller, D. Hirc, prof. dr. Langhoffer i prof. dr. Milan Šenoa. Iz Zagreba pošli su željeznicom 20. pr. mj. u Delnice, a odavle po podne u 6 sati pješice šumom crnogorice u Crni lug, odnosno Malo selo, kamo su prispjeli u 8 i pô, te se svratili u gostionicu Mije Štimca-Vrelca, gdje bijahu zadovoljno podvoreni i gdje su lagodno prenoćili. U pet sati u jutro. divno planinsko jntro, probudili se i do šeste ure za daleki put spremili. Vodio ih je Grga Štimac iz istoga sela. Krenuli su na Rebro, veličajnom smrekovom šumom u Rohač, odavle na Biele stiene (1142 m.) i došli u 7³/₄ na Mali Bukovac, (1258 m.) odkuda krenuše preko Velikoga Bukovca (1260 m.), gdje su ih zadivile osobite dolomitne stiene, koje će se od sada zvati »Mikuline stiene« na spomen g. Nikoli Falleru.

Iz V. Bukovca dodjoše planinari do vrha Studenca, odkuda zakrenuše prama Smrekovcu, gdje je planinarska koliba. Prije, što su došli onamo, zadrživio ih je Mali i Veliki Risnjak, njihovi poput šećera bieli dolomiti, a po njima

crne šume klekovine ili borića (*Pinus Mughus*, *Krummholz*.) U Smrekovac dodjoše u 9 sati i odmoriše do pô sata, založiv svaki jedno jaje, zarezak kruha i okriepiv se čašom vina. Za pô sata evo ih već pod Malim Risnjakom (1422 m.), čim stupiše u pojas klekovine, a na Šlosserovu livadu, gdje su klicali od radosti, zagledav ono alpinsko bilje prekrasnih boja. Odmoriv, krenuše grebenom M. Risnjaka na Stošičev vršak, a odavle Vukotinovićevom livadom pod V. Risnjak sa zapadne strane od kuda do sada valjda nije nitko uzlazio. Torbarovim grebenom, preko tora i obora, gustom klekovinom, dodjoše planinari u labirint golih stena, kojima se uzpinjahu, kako je koji bolje znao i umio te izadjoše na Grgina vrata. U 1/2 12 zahvatiše Dvoržakovu stienu, najvišu točku Risnjakovu, uzpev se 1528 m. visoko i pozdraviv zadovoljna i razdragana srca liepu domovinu, naročito Gorski kotar od Snježnika do Bjelolasice i od slovenskih planina do Jadranskoga mora. U 12 i pol vraćahu se planinari drugim pravcem prama Stosićevu vršku i opet do Šloserove livade, kamo su stigli za pô sata i pošli do mjesta, gdje ostaviše svuju hranu i pilo. Iz mlade bukove šume, planinskoga zatišja, krenuše na put u pô tri prama Medvedovim vratima, odnosno na Oštri vrh (1224 m.), pak onda preko Debeloga vrha, Markovabloga i Bilevine, planinskim lazima, u seoce Zelin, a odavle u Mrzlu vodicu, kamo su došli u 6 sati pod večer. Odmoriv se, posjedaše planinari u kola te krenuše Srednjim jarkom u Lokve na kolodvor, odkuda se u 9 sati i 55 časa zaputiše željeznicom u Zagreb, kamo su prispjeli u 6 i pô u jutro zdravi i vesela srca. Ovaj će izlet sa geografsko-planinarske strane za «Hrv. planinar» opisati prof. dr. Šenoa, dočim će urednik napisati članak o planinskoj flori V. Risnjaka.

Drugi izlet na Risnjak. 26. pr. mj. uzpeše se na Risnjak planinari, gg. Mirko Karas i Žiga Mittelbach. Iz Delnica krenuše kolima u Lokve, a odavle u Jelenje gornje. Za 2 i tri četvrt sata dodjoše pješice do Medvedovih vrata, a odanle na V. Risnjak za 2 sata. Ovaj je put naporan i toga radi ga preporučamo samo uztrajnim i žilavim planinarima.

Lagodnijeg i ugodnijeg puta nema do onoga, koji vodi na Risnjak iz Maloga sela kod Crnoga luga.

D. H.

Društvene viesti.

Odličan prijatelj hrv. planin. društva. Dr. A. Stipančić, kr. kotarski liečnik u Delnicama, koji neumorno nastoji, da Gorski kotar postane zračnim lječilištem, naručio je od uredništva 30 komada »Hrv. planinara«, da ga u Gorskom kotaru razpača. Osim toga se živo zanima za osnovat se imajuću planin. podružnicu u Delnicama, kao za ukupni rãd plan. društva. Liepa mu hvala već sada na trudu, pa se i drugi ugledali u vrloga ovoga rodoljuba!

Gorljiv i ustrajan hrvatski planinar. Iztaknuti nam je osobiti planinarski rad g. Franje Finka, županijskoga veterinaru u Ogulinu. Put, što ga je taj

gospodin uz pripomoć imovne i mjestne občine sagradio vlastitim trudom i marom na Klek, veoma je zgodan, a uzpon mu toli neznatan, da njime može uzlaziti starac i starica. Pod onim divotnim dolomitima Podkleka priljubila se je staza tvrdoj litici, a ugodnoj hladovini, kojom se preko mnogo povoljnih stuba uzlazi do Podkleka. Tu je g. Fink ukopao nogostup, usjekao stube u žestok vapnenac, da olahkoti uzlaz, a na dvjema upravo vratolomnim strmcima namjestio dvoje ljestve svaku sa 5 priečaka, kojima se uzpneš za čas na plješivo tjeme starca Kleka. Komu bijaše poznat stari put, taj će blagoslivljati trud i muku g. Finka, koji si je novim putom stavio trajan spomenik u knjizi hrvatskoga planinarstva, ali će i svaki planinar, kad tim putom uzlazi vesela srca kliknuti: »Blažena ruka, koja te gradila!«

Novi put na Sljeme. Ovih je dana dogotovljen od Kraljičina zdenca na Sljeme novi vrlo udobni put, što ga je proljetos dalo trasirati naše planinarsko društvo, a izveo ga po svom zemljištu na vlastiti trošak vrlo predsjednik istoga društva, presv. g. M. grof Kulmer, komu zagrebačko občinstvo ima da zahvali ovaj najprikladniji put na Sljeme. Koji četvrt sata iza Kraljičina zdenca zakreće taj put od običajne staze na desno na Kraljevački vrh, i to vrlo lakim usponom od 10%. Po tom putu može se bez ikakovog napora kao za šalu svatko pješke na Sljeme popeti; napose je taj put zgodan u jutro, jer se ide u sjeni zelenog stabalja sve do vrha Kraljevca. Put ide na desno prema Kraljevcu, dok ne zakrene prema izlazu na sam vrh. Taj se put uz lagodni hod odlikuje od svih drugih uzlaza na Sljeme time, što se s njega pruža krasan vidik u savska dolinu, prema Samoboru i Žumberačkim gorama

Put je taj vrlo zgodan za gospodje, djecu i astmatične ljude, kojima je teško se uzpinjati preko serpentina, a što je osobito zgodno, nije dulji od kojeg drugog uzlaza. Sada je velikom munificencijom dogotovljen sve do gradske medje, pa samo treba, da još grad dade po svom zemljištu urediti ono nekoliko koračaja puta, da se posve spoji sa novom sljemenskom cestom. Taj liepi udobni put prozvan je usljed zaključka odbora planinarskog društva imenom presv. gospodje Elvire grofice Kulmer — »Elvirinim putom«, te će se svečano otvoriti ovoga mjeseca na koji će dan u tu svrhu biti izlet hrvatskog planinarskog društva na Sljeme.

Planinsko društvo na Sušaku. Iz tajničkoga izvješća, koje primismo za pr. godinu, razabiremo, da se je novi odbor konstituirao u sjednici od 20. veljače tekuće godine.

Boravak českih planinara ostaje društvu u trajnoj uspomeni, kad su 14. travnja lanjske godine proputovali Riekom. Odbor priredio je tri izleta: u Kastav, na Grobnik i na Fužinu. Obdržavano je pet sjednica, a društvena je imovina porasla. Društvo je imalo 3 počastna, 5 utemeljiteljnih i 81 redovitog člana.

Želimo pobratimskom društvu najbolji napredak, sve u korist divotnih onih krajeva kršnoga primorja, kao i u napredak hrv. planinarstva u obće.

Izlet na sv. Geru, koji smo najavili u prošlom broju, odgodjen je radi nepovoljna vremena. Prema zaključku odborske sjednice od 18. pr. mj. biti će

taj izlet ovoga mjeseca. Izletnicima pridružit će se i nekoji Kolaši, da pjesmom hrvatskom zaslade boravak na tom veoma zanimljivom, ali u nas slabo poznatom briegu. Za prvi izlet prijavilo se iz Ljubljane i Novoga mjesta do 80 izletnika, koje bi pratilo bilo »Dolenjsko pevsko društvo.«

Odbor planin. društva nada se pouzdano, da će poći iz Zagreba, što više izletnika, da se dive krasotama Žumberačkih gora i da pobratimsku ruku pruže braći Slovencima.

Imena hrv. planin. podružnica. Običajno je, da si podružnice, kad se ustroje, nadjenu ime. Mi preporučamo našim ustrojiti se imajućim podružnicama n. pr. ova imena: Za Krapinu »Kuna gora«, za Zlatar »Oštrc«, za Ivanec »Ivanščica«, za Varaždin »Toplička gora«, za Belovar »Bilo«, za Moslavinu »Garić«, za Požežu »Papuk«, za Delnice »Bjelolist«, za Ogulin »Klek«, za Gospić »Veledit« za Udbinu ili Korenicu »Trovrh« (ili Ozeblin, Risovac), za Slunj »Slunjska brda«, za Kostajnicu »Petrova gora«, za Glinu »Zrinjska gora«, za Petrinju »Vukomerička gorica«, za Karlovac »Okić«, za Jasku »Plješivica«, za Samobor »Samoborska gora«, za Žumberak »Sv. Gera« i t. d.

Putne pogodnosti za hrv. planinare. Uprava društva obratiti će se, čim budu podružnice ustrojene, na ravnateljstvo državnih željeznica, na pomorska i sladkovodna parobrodarska društva, da svojim članovima izhodi popust, kada putuju u planinarsku svrhu. Isto tako obratiti će se društvo na svratištare i gostioničare podružničkih mjesta, da svojim članovima kod noćenja izhodi popust.

Ovu će odluku planin. društva zaista svaki hrv. planinar pozdraviti radostna srca, a onaj, koji to nije spreman, pristupiti kao član bilo središnjemu planinarskomu društvu u Zagrebu ili njegovim podružnicama.

Na znanje. Društveni blagajnik g. S. Exner moli svakoga, koji što radi za planin. društvo, da bi k njemu s računom došao koncem mjeseca, kad mu u tu svrhu kao obrtniku dostaje najviše vremena, da ga izplati

Književne obznanе.

Orometrija Ličko-gackoga ili Gornjo-hrvatskoga visočja. Napisao Drag. Franić. Ova je razprava štampana u »Nastavnom Vjesniku« (knjiga II. svezka I. i II. str. 110 — 122). Sadržaj je razpravi ovaj: Pristup. O orometriji, njezinoj koristi i razvoju. Namještaj i razdioba visočja i njegovih orografskih sastavina (Površina, popriečna uzvisina. Obujam. Absolutne vrijednosti. O opriečna visina gorskoga glavnoga bila, visina vrhova, visina gorskih prosjeka, vertikalna i horizontalna razvršitost, popriečna vertik. i horizon razvršitost. Popriečna visina najviših vrhova i najnižih previja i njihova popriečna razvršitost. Duljine glavnoga gorskoga sljemena i popriečna gorska širina. Horizontalno protezanje. Vertikalno uzpravno dizanje. Obličje. Dodatak.

Na znamenitu ovu razpravu upozorujemo svakoga hrv. planinara. Posebni otisci dobivaju se kod pisca, sada profesora kr. gimnazije u Gospiću.

Prof. dr. Carl Gorjanović — Kramberger: Das Tertiär d. Agramer Gerbirges. Mit 3 Zinkotypen im Text. Separat Abdruck aus d. Jahrb. d. k. k. geolog. Reietsavstalt, 1897. Bd. 47., p. 1—18). Pisac razredio je gradju u ovoj razpravi ovako: 1 Die Gliederung d. Pliocän am südlichen Abhänge d. Agramer Gerbirges. 1. Obere Pliocän. (Levartinsche Stufe.) 2. Untere Pliocän (Pontische Stubä. a. obere Abtheilung. b. untere Abtheilung). Die präpontische Stufe. Tabetlarische Uebersicht d. Pliocän d. Agramer Gerbirges. Tektonische Verhältnisse innerhalb d. pontischen Bildung. Nachtrag.

Gospodin pisac nam je obećao, da će o trećogorju Zagrebačke gore napisati članak i za »Hrv. planinare« i time podati priliku njegovim čitaocima, da se upoznaju sa ovom znamenitom sastavinom Zagrebačke gore.

Bemerkungen zur Landeskunde von Kroatien zove se razprava što ju napisao prof. dr. H. pl. Hranilović u časopisu; Zeitschrift f. Schul — Geographie. 1898. VII. Hft (str. 198 — 209). Pisac predočuje razvitak geografske znanosti u nas od Marka Fryschinsa (1556. do najnovije doba. Spominje Valvazora, požrtvovnoga i neumornoga Hacqueta, koji je svojim djelima (1778 — 1785) prvi upoznao strani svijet sa našom domovinom, pa se onda svraća na njemačku geografsku literaturu, a u prvome redu na zemljovide na kojima iziće mnoge krupne pogriješke. Spominje nekoje tuđinje, koji si stekoše zasluga za geografsko izučavanje Hrvatske, pa onda Hrvate, koji su zaslužni i po hrvatsku faunu, floru i geu. U toj razpravi upozoruje pisac svijet na osnovat se imajuće hrv. geografsko društvo i na naše planinarsko društvo i njegov viestnik, pak upućuje Niemce, kako i preko hrvatske knjige mogu da upoznaju našu domovinu i naše prilike te potvrđuje to prof. Eglisom, koji si je Martićevu radnju: »Imena rijeka i potoka u hrvatskim i srpskim zemljama«, dao prevesti na njemački.

Sprava za povećanje slika ili Svjetozor, učilo za školu i dom. Izumio i razjasnio Jos. Binički, rav. učitelj u Nikincima. Mitrovica 1898.

Ovo učilo, v stju panorame, priznali su domaći i strani stručnjaci, pa je oglašeno i naredbom kr. zem. vlade od lanjske godine. Od str. 27 — 33 piše Binički o Svjetozoru u obće, nadalje nas upoznaje svrhom svoga izuma, upozoruje na njegovu korist u religiji, u zornoj, zemljopisnoj, povjestnoj, prirodopisnoj obuci. Nu Svjetozar dobro će doći i hrvatskomu planinaru, da krozanj gleda gore i planine, brda, bregove i vrhove i krasote onih krajeva, koje je obašao u domovini, pa ga toga radi preporučujemo planinarima i svim prijateljima planinarstva. Dobiva se samo kod izumitelja uz cijenu od 7 for. dočim stoji knjižica kao rukovodj 35 nč.

Planinski viestnik. Glasilo »Slovenskega planinarskega društva« u Ljubljani. Ovo su glasilo pokrenuli slovenski planinari g. 1895. a odgovornim mu je urednikom Jos. Hauptman. »Planinski vestnik« donša prigodne pjesme planinarske članke, razprave o planinarstvu, opise planin. kuća, puteva, književne i društvene vesti i raznice, te je svoj sadržaj ukrasio i sa mnogom liepom slikom. Izlazi svakoga mjeseca na štampanom tabaku i stoji na godinu za nečlanove slav. planin. društva 2 for. i mi ga Hrvat. planinarima toplo preporučamo.

Planinarske dopisnice dobivaju se samo u tiskari A. Brusine (Zagreb. Hlica 33). Upozorujemo na te dopisnice p. n. članove plan. društva, koje su ukrašene sa planinskom kućom i piramidom na Sljemenu, dočim im je sa strane utisnut »Pozdrav iz Zagreba« Ciena je dopisnici 5 novč.

Raznice.

Najviša planinska mjesta domovine. U Gorskot kotaru poredalo se uz Lujzijsku cestu Jelenje gorње (882 m.), odkuda se putniku otvara vidik na Jadransko more. Izmedju Snježnika i Risnjaka leže selišta Šegina (953 m.) i Platak (1111 m.) Medju Čabrom i Prezidom leži Kožji vrh 914 m. visoko.

Idemo li Velebitom od Senja do Dalmacije, zaustavljaju nas Oštarije, seoce preko kojega vodi cesta iz Gospića i Karlobag. koje leži 924 m. visoko, dočim Mali Halan, preko kojega vodi cesta u Dalmaciju, ima 1045 m. visine.

Nu najviše je mjesto u domovini Mrkvište, selište na Velebitu poviše Jablanca što leži 1276 m. visoko, odkuda dolaziš u Štirovaču gdje ima u visini od 1102 m. parna pila.

Šupljasta pećina zove se spilja u Zagrebačkoj gori kod sv. Šimuna (Markuševca). Put preko Kelekovog briega, krasnim »kostajnikom« dovede te pod visoke zarasle pećine pod kojima izbija vrelo Ledenić, koje se nakon kratka, ali jaka toka (jer je valjda podzemni potocić) izliewa u Bačunski potok. Spilja je duga 17 m., 7·40 m. široka, a leži poviško s desne obale

potoka. Zračna je i suha, razsvietljena do kraja pa je za pradobe u njoj možda i čovjek prebivao. Sada se u nju za vrućine navraćaju sa stokom pastiri. Ovu bi spilju valjalo iztražiti, jer smo čuli, da su neki predmeti izkopani.

Zanimljiv odjek na Plitvičkim jezerima. Na gornjim jezerima, a naročito na jezeru prošćarskom, koje je okruženo bregovima crnogorice, ima točaka, gdje je odjek i poučan i zanimljiv. Tu je opet na prvome mjestu zaton Liman na pomenutom jezeru. Izletnici se tim odjecima zabavljaju, a ima kadkad uz zabavu i ugodne šale. Tako nam starina Trnški pripovieda sljedeću sgodu. Vozilo se jezerom družtvanca mladića, a za njima u čamcu jedna krasotica. Jedan se od njih domisli i zavikne: »Ej, vas dvojica, jeste li tu?« Jeka se oglašila tri puta: »tu, tu, tu!« Potome, kazujući družima na gospojicu, zavikne: »Da li me ova gospojica voli?« Jeka potvrdi: »Voli, voli, voli!«

To je gospojicu smelo i ona zavikne: »Nije istina«, nu nesretna jeka uzvratila: »istina, istina, istina!« Gospojčin čamac zamaknuo!